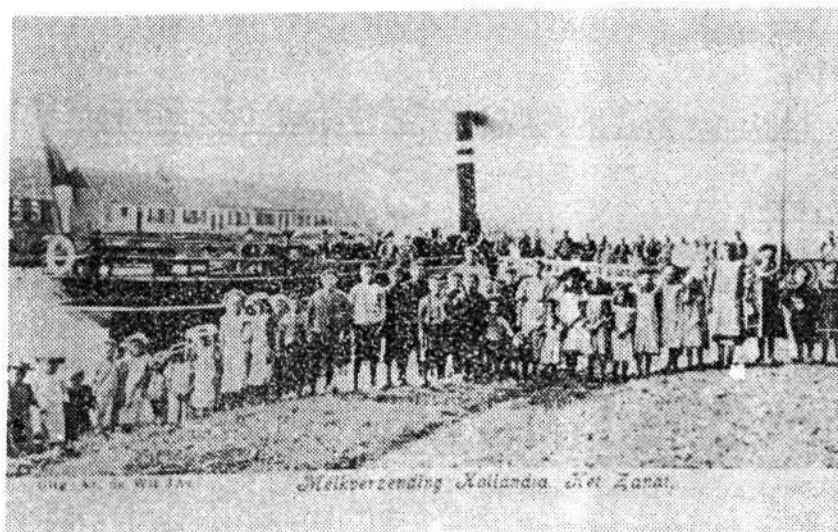

zuivel

"HOLLANDIA" 't Zand

1910 - 1961

"Melkverzending Hollandia Het Zand"

"HOLLANDIA" te 't Zand was in de Zijpe vooral een echt buitenbeentje.
was géén Burgerlijke Maatschap of Coöperatie.
was géén kaasfabriek.
had géén bestuur.
had géén financiële binding met melkleveranciers.
was niet aangesloten bij de bond van Zuivelfabrieken in NH.
achtte zich niet gehouden aan een bepaald rayon ten opzichte van andere zuivelbedrijven.
had géén verantwoording tegenover leveranciers door middel van jaarvergadering, jaarverslagen en publicaties.

"HOLLANDIA" was wèl een onderdeel van het particuliere concern "Hollandia" Vlaardingen en "Hollandia" Purmerend.
was een verzamelplaats van melk, bestemd tot verwerking in "Hollandia" Purmerend tot condens.
werd "melkkoelingsfabriek" genoemd en leverde wel op bepaalde tijden electriciteit aan 't Zand en Schagerbrug.
had grote invloed in Regeringskringen in Den Haag, gezien de haast waarmee aan de verlangens van "Hollandia" werd voldaan, terwijl de boeren nog geen stem hadden om zich te laten horen.
't Zand was wèl ten nauwste betrokken bij de strijd om het bestaan - de gunst van de veehouders om de melkleverantie - waarbij het vijand-denken tussen coöperatie en speculatie (of andersom) zeker een grote rol speelde.

Gezien deze situatie valt er niet aan te ontkomen om in dit relaas externe - niet zuiver Zijper - factoren te betrekken.

Het ontbreken van de voor de coöperatie geeigende publicatiemiddelen werd ten dele goedge maakt door de Zijper Courant, die zich overigens ook niet uitsluitend tot "Hollandia" 't Zand beperkte.

Om te beginnen een bericht uit de Zijper Courant van :

17.06.1888

De Naamloze Vennootschap "Hollandia" Hollandsche fabriek van melkproducten heeft over 1887 Hfl. 27.465.— winst behaald tegen slechts Hfl. 368.— over 1886.

Verwerkt werden 2.408.635 kan melk, tegen 1.360.117 kan in 1886.

Aan grondstoffen, arbeidsloon en vrachten werd Hfl. 399.212.— betaald, tegen Hfl. 164.522 in 1886.

Gemaakt werden in de timmerwinkel 41.832 kisten tegen 20.527 in 1886 en in de blikfabriek 2.846.878 bussen tegen 1.518.975 in 1886.

Van verschillende hoofden werd een gezamenlijk bedrag van Hfl. 3.461.— afgeschreven, en het debet der winst- en verliesrekening verminderd tot Hfl. 24.004.—.

N.B. Deze informatie teneinde de omvang van deze condensfabriek te schetsen toen in de Zijpe vrijwel nog uitsluitend kaas op de boerderij werd gemaakt.

01.05.1910

"Hollandia" Purmerend koopt te 't Zand huis en erf van J.G. de Wit te Alkmaar.

12.06.1910

Een koelmachine wordt geplaatst. De 10.000 liter per dag wordt - na koeling - per eigen motorboot naar Purmerend vervoerd. Besparing + Hfl. 6.000.— per jaar.

30.06.1910

Het verzoek van M.G.W. Hummelinck te Vlaardingen om op perceel H 741 een melkkoelingfabriek op te richten door B & W van Zijpe ingewilligd.

30.06.1910

"Waterstaat" verleent vergunning tot aanleg van een steiger voor de eigen melkboot van "Hollandia" in het Noordhollands Kanaal.

07.08.1910

De fabriek zal electrisch verlicht worden.

15.08.1910

De electrische verlichting van "Hollandia" is in werking gesteld.

11.06.1911

"Hollandia" ontvangt dagelijks 9.000 liter melk.

? .03.1912

Verzoek toestemming plaatsing accumulatoren-batterij.

28.03.1912

"Hollandia" contracteerde de levering van melk van 600 koeien (vorig jaar $\pm$ 500).

09.06.1912

Per dag wordt door "Hollandia" 11.000 liter melk gekoeld en met eigen boot naar Purmerend vervoerd.

07.11.1912

Eerste bespreking electriciteitsvoorziening van 't Zand en Schagerbrug door "Hollandia".

20.04.1913

De N.V. Zuivelfabriek "De Kroon" te Zaandijk contracteert voor de komende campagne de veehouders voor ongeveer een halve cent per liter minder dan vorig jaar. De prijzen variëren nu van vijfenhalve cent tot zeveneneenkwart. Te Zuid-Zijpe, waar zij nog altijd verscheidene leveranciers heeft, is men evenals bijna overal elders reeds met de nieuwe prijs accoord gegaan.

23.10.1913

Verzoek om uitbreiding van de inrichting tot het bewerken van melk (Inrichtingen welke Gevaar, Schade of Hinder kunnen veroorzaken).

23.12.1915

"Hollandia" Purmerend, v.d. Berg Ltd. te Alkmaar en "De Eendracht" te Koedijk (particuliere fabrieken) geven de melkleveranciers twee gulden toeslag per 100 liter melk.

23.12.1915

Vergadering van melkleveranciers van particuliere fabrieken te Burgerbrug en andere plaatsen.

01.07.1917

Verzoek met bijlagen van W. de Leeuw, aannemer te 't Zand . . . om vergunning tot bouwen van een gemetselde schoorsteen en het plaatsen van een stoomketel met 30 m² verwarmend oppervlak.

Contractprijzen voor te leveren melk door veehouders te Zijpe en omgeving, overeengekomen met "Hollandia" Purmerend (prijzen per 100 liter) volgens de Zijper Courant.

<u>Maand</u>	<u>1906</u>	<u>1908</u>	<u>1911</u>	<u>1912</u>	<u>1913</u>	<u>1914</u>	<u>1915</u>	<u>1916</u>
Januari	6.—	6.—	6.75	8.—	7.50	8.—	—	10.50
Februari	6.—	5.75	6.75	8.—	7.50	8.—	—	9.75
Maart	5.—	4.75	6.—	6.50	6.25	6.25	—	—
April	?	?	5.25	5.25	5.—	5.25	—	—
Mei	5.—	5.—	5.75	6.25	5.75	6.25	—	—
Juni	5.—	4.75	5.75	5.75	5.50	5.75	—	—
Juli	5.—	4.75	5.75	5.75	5.50	5.75	—	—
Augustus	5.—	5.—	5.75	6.50	5.75	6.—	—	—
September	5.—	5.25	6.—	6.50	6.25	6.50	—	—
Oktober	6.—	6.—	6.75	7.25	6.75	7.25	—	—
November	6.—	6.—	6.75	7.25	6.75	7.50	9.75	—
December	6.—	6.—	6.75	7.25	6.75	7.50	9.75	—

Bovenstaande gegevens zijn ontleend aan diverse exemplaren van de Zijper Courant. Het contract-jaar liep van mei tot en met april van het volgende jaar.

20.12.1919

De melkfabriek "Hollandia" te 't Zand betaalt over december voor de melk vijftien cent, afgehaald van huis en vijftienhalve cent geleverd aan de fabriek.

10.01.1920

"Hollandia" betaalt over januari veertien cent uit.

Getuigschriften

Getuigschriften werden ook al in 1923 op prijs gesteld door werknemers die, om welke reden dan ook, moesten 'afvloeien' (zouden we nu zeggen).

Vandaar dat COR MODDER er twee kreeg; één van bedrijfsleider RITSEMA, en een van de machinist KLAAS ZWART. Laatstgenoemde vond het een extra aanbeveling voor COR MODDER "dat hij geen misbruik maakte van sterken drank".

Kwam in die tijd blijkbaar nogal eens voor!

De werkelijke reden van het ontslag bleek 'inkrimping van het personeel' en 'slapte in de werkzaamheden' (in 1923).

WAGENAAR HUMMELINCK

Deze dubbele naam staat twee keer vermeld op het briefhoofd. Onlangs werd het privé-archief van WAGENAAR HUMMELINCK gedeponeerd in het gemeente-archief te Vlaardingen. Bij kennisname daarvan bleek veel documentatie aanwezig van alle vestigingen en activiteiten van "Hollandia" Vlaardingen, Purmerend, Lirnen 't Zand (bij uitzondering genoemd), Hazerswoude, Nijena. Vrijwel met geen woord gerept over "Hollandia" 't Zand. Eerdere navraag - en aandrang - om documentatie bij de zoon van de laatste directeur/bedrijfsleider A.Th. POPMA, FRANS POPMA, bleef zonder resultaat. Klaarblijkelijk was "Hollandia" 't Zand niet veel meer dan een blindedarm van het concern in de ogen van de bestuurderen (aandeelhouders).

Overzicht van een deel van het personeelsbestand gedurende de laatste jaren naar gegevens verzameld door FRANS POPMA.

<u>Directeur en/of Bedrijfsleider</u>	:	RITSEMA KLAAS BEST A. Th. POPMA	1946 - 1961
<u>Werknemer</u>	:	DOUWE SCHAAFSMA CLASIEN POPMA JAAP SCHILDER	1955 - 1956 1951 - 1952 1961
<u>Melkrijder</u>	:	JAAP MOSK PIETER MOSK KLAAS HOLLANDER ADRIAAN VADER *) ADAM SENGERS TINUS SENGERS JAN SENGERS KEES TELLEMAN DIRK SEYTS	1910 - 1920 1920 - 1930 1926 - 1940 1935 - 1961 1938 - 1950 1941 - 1961 1949 1947 - 1961 - 1961
		*) Wieringermeer en Anna Paulowna	
<u>Melkschipper</u>	:	JAN LEEK THEO LEEK	

„Hollandia, ”

Hollandsche Fabriek van Melkproducten
en Voedingmiddelen.

Directeuren: { J. M. Wagenaar Hummelinck.
                  { M. G. Wagenaar Hummelinck.

Memorandum.

1 Land. 21

19

Aan

Ondergetekende verklaart dat C. Modder te 1 Land
eenigen tijd is werkzaam geweest aan... Hollandia
te 1 Land en diensken vervulde bij het melk
ontvangen en het pasteuriseeren der melk. en
tevens als plaats vervanger Stoker en machinist.
Hij heeft steeds tot geseegen'rijne werkzaamh
verricht en is van onbesproken gedrag.
Alleen inkrimping van personeel was de rede
van zijn ontslag

J. M. Wagenaar
H. Wagenaar

del N no. 15.
0-28-11-1921

„Hollandia, ”

Hollandsche Fabriek van Melkproducten
en Voedingmiddelen.

Directeuren: { J. M. Wagenaar Hummelinck.
                  { M. G. Wagenaar Hummelinck.

Memorandum.

1 Land 19.

Aan

Den Heer C. Modder
1 Land.

Ondergetekende, machinist aan de Hollandia
te 1 Land, verklaart dat C. Modder gedurende 2
jaar als stoker, machinist onder hem is werk
geuewt, en zich steeds als een ijverig verkoud
persoon heeft doen kennen en geen misbruik
sterken drinken maakt.
Alleen in de werkzaamheden was verrast dat
wij hem moesten ontslaan.

J. M. Wagenaar
H. Wagenaar
H. Wagenaar

del N no. 15.
0-28-11-1921

Er was een groot verschil in de dagelijkse bedrijfsvoering tussen de coöperatieve fabrieken en het speculatieve bedrijf te 't Zand.

De coöperaties haalden de melk op bij hun leden en losse leveranciers en leverden naar behoefte wei, karnemelk, spoeling voor opfok van kalveren of het mesten van varkens terug aan het bedrijf. Ook roomboter en kaas werd door de coöperatie geleverd. Die kaas werd veelal gemarkt te Alkmaar, maar soms ook direct geleverd aan handelaren - al of niet grootgrutters - of geëxporteerd naar België ("De Eensgezindheid te St. Maartensbrug en "Nieuw Leven" te 't Zand).

Hoewel de coöperatie in de Zijpe ook wel wat consumptiemelk en melkproducten leverde aan de plaatselijke melkhandel, had dit niet veel te betekenen, vooral toen later de "Melco" te Heiloo de productie en distributie op zich nam.

"Hollandia" produceerde zelf geen wei, boter en karnemelk. Toch hadden de leveranciers daar behoefte aan. Enkele vrachtnota's van DIRK SEYTS van voorjaar 1959 en 1961 laten zien waarom het ging en met welke collega-fabrieken relaties werden onderhouden (overwegend particuliere bedrijven uiteraard).

Januari 1961 - Vrachtvervoer (vanaf "Hollandia" Purmerend) :

46	kratten (flessen) melk naar 't Zand.
8	bussen karnemelk naar 't Zand.
240	kilogram boter naar 't Zand.
11	zak melkpoeder
2	grote dozen watten (voor de melkteemsen)
1	doos materiaal
6	boenders

Purmerend terug :

4 x 2 monsterkisten.

De nauwe relatie tussen "Hollandia" Purmerend en 't Zand met de Helderse Melkcentrale (ook particulier bedrijf) zal aan deze 'productenstroom' niet vreemd zijn.

Februari 1961

Melkvervoer van "Hollandia" 't Zand naar Purmerend (om de dag ongeveer 13.000 liter per rit).

Februari 1961

Weivervoer van de Bamestra te Midden-Beemster en "De Prinses" te Ursem, totaal 143.000 liter deze maand.

Juni 1959 - Melkvervoer

	<u>van</u>	<u>naar</u>	<u>liters</u>
07.07	"H" 't Zand	"H" Bolsward	17.110
08.06	"H" 't Zand	"H" Purmerend	9.169
09.06	"H" 't Zand	"H" Purmerend	4.000
09.06	"H" Purmerend	Melkcentrale Noord Amsterdam	15.075
09.06	Hazerswoude	"H" Purmerend	17.353
10.06	"H" 't Zand	"H" Purmerend	8.252
11.06	"H" 't Zand	"H" Purmerend	8.437
11.06	"H" Purmerend	Melkcentrale Noord Amsterdam	15.099
12.06	Hazerswoude	"H" Purmerend	17.353
12.06	"H" 't Zand	Melkcentrale Noord	14.404
12.06	"H" Purmerend	Melkcentrale Noord	9.860
13.06	"H" 't Zand	"H" Bolsward	17.353
14.06	"H" 't Zand	"H" Bolsward	16.657

enz. enz.

Kamer van Koophandel

Dossier 14076 (1000)

- I Koninklijke "Hollandia" Hollandsche Fabrieken van Melkproducten en Voedingsmiddelen N.V.
Gevestigd te Vlaardingen, filiaal te 't Zand, Rijksstraatweg, gemeente Zijpe (. . waarin akte van oprichting d.d. 28.2.1882).
- II Onze vestiging te 't Zand is in bedrijf als melkontvangststation (aanvulling op onze vroegere opgave).
Mr. A. HOOIKES MEURSING Vlaardingen 14 januari 1960.
- III Overdracht van het filiaal te 't Zand (gemeente Zijpe) aan de N.V. "De Prinses" te Ursem met ingang van 12 augustus 1961 (Zie dossier 1000).

Hiermee was de invloed van de particuliere zuivelindustrie in de Zijpe ten einde. Wat overbleef was uitsluitend in boerenhanden (coöperatief).

Dit in tegenstelling tot de veevoederindustrie in de Zijpe. Uitsluitend de firma's DEKKER B.V., ZEEMAN en GROOT - op particuliere grondslag - hebben zich weten te handhaven en ontwikkelen, en hoe!

(wijlen) PIET BOSMAN.